

GEIRLAUG JÓHANNSDÓTTIR

MENNTUN NÚNA Í NORÐVESTURKJÖRDÆMI

Tilraunaverkefni um hækkað menntunarstig í Norðvesturkjördæmi

Tilraunaverkefni um hækkað menntunarstig í Norðvesturkjördæmi hófst í júní 2013 með samningi milli mennta- og menningarmálaráðuneytis og Háskólans á Bifröst sem hefur umsjón með framkvæmd verkefnisins. Verkefni þetta er liður í átaki til þess að hækka menntunarstig í íslensku atvinnulífi og er fjármagnað af aðilum vinnumarkaðarins. Samskonar tilraunaverkefni er í gangi í Breiðholti í Reykjavík og er yfirskrift verkefnanna *Menntun núna*.

Sumarið 2013 voru tekin viðtöl við um 800 stjórnendur og starfsmenn fyrirtækja og stofnana í kjördæminu með það að markmiði að greina þörf einstaklinga á vinnuarkaði í kjördæminu fyrir menntun. Spurningakannanir voru jafnframt framkvæmdar, annars vegar á meðal forsvarsmanna fyrirtækja og stofnana, og hins vegar íbúakönnun út frá úrtaki úr þjóðskrá.

Á grundvelli niðurstaðna viðtalsrannsókna og kannana voru samþykktar tillögur að aðgerðum til að hækka menntunarstig í kjördæminu sem nú er unnið að í samvinnu fjölmargra aðila. Meginmarkmiðin eru að efla ráðgjöf til fyrirtækja um nám á vinnustað, auka samstarf atvinnulífs og fræðsluaðila í kjördæminu um starfstengt nám, fjölga einstaklingum sem ljúka iðnnámi og efla íslenskukunnáttu innflytjenda í kjördæminu.

Geirlaug Jóhannsdóttir

NORÐVESTURKJÖRDÆMI

Norðvesturkjördæmi er afar víðfeðmt og strjálbýlt og nær frá Hvalfirði til Skagafjarðar að Vestfjörðum meðtöldum. Íbúar kjördæmisins eru 29.683 talsins.¹ Atvinnulíf er fjölbreytt og byggir einkum á sjávarútvegi, stóriðju, opinberri þjónustu og annarri þjónustu.² Kjördæmið er ríkt af menntastofnunum með þrjár símenntunarmiðstöðvar, fimm framhaldsskóla og þrjá háskóla auk háskólasetra.

Menntunarstig í kjördæminu er umtalsvert lægra en á landsvísu skv. vinnuarkaðsrannsókn Hagstofu Íslands. Hlutfall íbúa í kjördæminu á aldrinum 16–74 ára sem aðeins hafa lokið grunntenntun er 48% en 37% á landsvísu. 32% hafa lokið starfs- og framhaldsnámi úr framhaldsskólum sem er þremur prósentustigum lægra en á landsvísu. 20% íbúa í kjördæminu hafa lokið háskólanámi en til samanburðar er hlutfallið 27% á landsvísu.

Í fámönnum byggðum eru fáir sem leggja stund á tiltekið nám á hverjum stað. Erfitt getur verið að ljúka formlegu námi í heimabyggð af starfsnámsbrautum þar sem ekki er

nægilegur fjöldi nemenda til þess að bjóða upp á alla tilskilda áfanga. Kostnaðarsamt er fyrir nemendur að ferðast um langan veg til að geta lokið námi í öðrum skólum og ýmsar hindranir eru í veginum sem leitt geta til þess að nemendur ýmist ljúka ekki námi eða flytja til höfuðborgarinnar til að klára nám og koma ekki til baka.

Innflytjendur

Innflytjendur³ eru 6,7% af íbúum landsins, þar af eru Pólverjar fjölmennasti hópurinn, alls 9.363 íbúar eða 44% allra íbúa með erlent ríkisfang. Pólverjar eru þannig 3% landsmanna. Hæsta hlutfall innflytjenda af íbúum tiltekins svæðis er að finna á Vestfjörðum eða 12%. Innflytjendur eru þó langflestir á höfuðborgarsvæðinu eða tveir af hverjum þremur.⁴

Í Norðvesturkjördæmi eru samkvæmt Hagstofu Íslands 2.115 íbúar með erlent ríkisfang, þar af eru Pólverjar 56%. Fjölmennastir eru Pólverjar á Akranesi, í Ísafjarðarbæ og Snæfellsbæ.

1 Hagstofa Íslands. (2013).

2 Hagvöxtur landshluta 2007–2011.

3 Notast er við svohljóðandi skilgreiningu Hagstofu Íslands á orðinu innflytjandi: „Innflytjandi er skilgreindur sem einstaklingur sem fæðist erlendis og á foreldra sem báðir hafa erlendan bakgrunn, þ.e. eru fæddir erlendis og eiga sjálfir foreldra sem fæddir eru erlendis.“ (Hagtiðindi 2009).

4 Ari Klængur Jónsson. (2013). Tölfræðilegar upplýsingar um erlenda ríkisborgara og innflytjendur á Íslandi, bls. 1. Fjölmenningarsetur.

AÐDRAGANDI OG UNDIR- BÚNINGUR

Tilraunaverkefni um hækkað menntunarstig í Norðvesturkjördæmi var hleypt af stokkunum 25. júní 2013 með samningi mennta- og menningarmálaráðuneytis við Háskólann á Bifröst. Verkefnið var liður í átaki til þess að hækka menntunarstig á vinnumarkaði og var í hópi nokkurra verkefna sem stýrihópur átaksins Nám er vinnandi vegur (NVV) setti af stað í kjölfar kjarasamninga á vinnumarkaði í maí 2011. Vilhjálmur Egiilsson, rektor Háskólans á Bifröst, tók við formennsku í verkefnastjórn sem sett var á laggirnar. Í verkefnastjórn voru einnig fulltrúar atvinnulífs, stéttarféлага, sveitarféлага og skóla- og fræðslustofnana í Norðvesturkjördæmi.

Meginmarkmið verkefnisins voru að:

- kanna þörf meðal einstaklinga á vinnumarkaði í Norðvesturkjördæmi fyrir menntun og gera tillögur að nýjum námsúrræðum ef þörf reynist.
- stuðla að auknu samstarfi framhaldsfræðsluadila, framhaldsskóla og háskóla á svæðinu um menntun á vinnumarkaði.
- þróa og gera tilraunir með aðferðir sem auðvelda mat á fyrra námi og reynslu inn í hið hefðbundna skólakerfi og gera tillögu um framtíðarskipan þeirra mála.
- kanna þörf fyrir námsstyrki, þróa og prófa útfærslur á slíku kerfi í framhaldi af þeirri tilraun sem gerð var í áttakinu Nám er vinnandi vegur (NVV).
- meta kostnað við einstök verkefni og verkefnaþætti.

Verkefnastjórn fundaði sjö sinnum á árinu 2013 ásamt aðilum frá Vinnumálastofnun og Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Á fundum verkefnastjórnar voru mótaðar áherslur við gagnaöflun og vinnulag, bráðabirgðaniðurstöður voru kynntar og unnið var að tillögum að verkefnum til að mæta þörf fyrir menntun í kjördæminu.

Fjórir starfsmenn, þar með talinn verkefnastjóri, voru ráðnir til starfa við verkefnið og fengu aðsetur hjá stéttarfélagum eða símenntunarmiðstöðvum á Akranesi, í Borgarnesi, á Blönduósi og á Ísafirði. Auk þess var ráðið til starfa

yfir sumarmánuðina starfsfólk sem var falið að taka viðtöl við stjórnendur og starfsfólk fyrirtækja og stofnana til að greina þörf fyrir menntun. Á grundvelli niðurstaðna viðtalsrannsóknar og kannana voru síðan lagðar fram tillögur að aðgerðum sem fjallað er um síðar í greininni.

FRAMKVÆMD ÞARFAGREININGAR

Ráðist var í umfangsmikla viðtalsrannsókn í kjördæminu sumarið 2013 og var sú vinna í höndum starfsfólks og spyrila. Þróaðir voru spurningalistar fyrir stjórnendur, starfsfólk og einyrkja. Gagnaöflun afmarkaðist við íbúa á vinnumarkaði í Norðvesturkjördæmi. Kappkostað var að ná til íbúa í öllu kjördæminu sem starfa við ólíkar starfsgreinar. Innflytjendur eru fjölmennur hópur í Norðvesturkjördæmi, einkum á Vestfjörðum og var sérstakur spurningalisti þróaður fyrir þann hóp. Pólskur doktorsnemi tók viðtöl við starfsfólk af erlendum uppruna og hitti innflytjendur víðsvegar um kjördæmið. Alls voru tekin 828 viðtöl á sumar- og haustmánuðum við stjórnendur, starfsfólk og einyrkja í kjördæminu. Þar af voru 108 viðtöl við innflytjendur í kjördæminu, flesta frá Póllandi. Við val á viðmælendum var leitast við að dreifing eftir búsetu og starfsgreinum væri sem mest og að kynjahlutföll væru jöfn. Viðtölin voru hljóðrituð með leyfi viðmælenda og unnu spyrilar útdrátt úr þeim jafnóðum með því að skrá meginniðurstöður á eina A4-blaðsíðu í Word skjali. Einnig voru meginþemu í viðtölum skráð í Excel form ásamt beinum tilvitnunum. Til að tryggja nafnleynd voru nöfn viðmælenda hvergi skráð.

Samandregnar niðurstöður úr viðtölum

Meginniðurstöður viðtalsrannsóknarinnar leiða í ljós brýna þörf fyrir iðn- og tæknimenntað starfsfólk og ber stjórnendum, starfsfólki og einyrkjum í Norðvesturkjördæmi saman um það. Sterkt ákall er jafnframt frá stjórnendum um allt kjördæmið um sérhæfð starfstengd námskeið sem sniðin eru að þörfum fyrirtækjanna. Margir stjórnendur telja einnig þörf fyrir aukna viðskiptaþekkingu, tölvuþekkingu og menntun fyrir starfsfólk í opinberri þjónustu. Alhliða nám

fyrir starfsfólk í sjávarútvegi er gjarnan nefnt í viðtölum við stjórnendur á Vestfjörðum. Á Norðurlandi vestra er kallað eftir námi tengdu matvælaíðnaði, ferðaþjónustu og tungumálum. Loks kemur fram þörf fyrir markvissa kennslu í íslensku fyrir útlendinga en það nefna nokkrir stjórnendur í fiskiðnaði.

Hjá stjórnendum kom fram almennur áhugi á að námskeið taki meira mið af aðstæðum og verkefnum starfsfólks í umhverfi þess á vinnustað, heldur en verið hefur. Kallað er því eftir klæðskerasaumuðum námskeiðum fyrir hvern hóp. Samhljómur er einnig meðal starfsmanna og stjórnenda um hvers konar framkvæmd hentar best í endur- og viðbótar-

Hér má lesa samandregnar niðurstöður viðtala og kannana.

Viðtalsrannsókn	Stjórnendakönnun	Úrtaksrannsókn
<ul style="list-style-type: none"> Í viðtölum við 425 starfsmenn kemur fram að 160 viðmælendur telja skorta iðnmenntað fólk í atvinnulífnum og nefna meðal annars trésmíði, matreiðslu, bifvélavirkjun, skipsstjórn og vélstjórn, rafvirkjun, rafeinda-virkjun, iðnfræði, kjötið, pípulagnir, kvikmyndagerð, fataið, málaraíð, tækniteikun og fleira. 52 viðmælendur nefna þörf fyrir tölvu- og tæknimenntað fólk. 24 viðmælendur telja mesta þörf á menntun á sviði heilbrigðisþjónustu, svo sem lækni- og hjúkrunarfræði. 17 telja mesta þörf fyrir menntun á sviði uppeldis- og kennslufræði. Menntun á sviði sjávarútvegs, tungumála og ferðaþjónustu ber einnig oft á góma. Þegar starfsfólk er spurt um hvers konar menntun það hafi helst áhuga á að bæta við sig kemur fram mikill áhugi á að bæta við sig námi í hinum ýmsu greinum. Aðeins 37 viðmælendur hafa ekki áhuga á að bæta við sig menntun. Algengast er að fólk nefni nám af ýmsu tagi tengt opinberri þjónustu (kennsluréttindanám, hjúkrunarfræði, lækni- og sjúkraliðanám, þroskaþjálfun, o.fl.). Margir nefna nám á sviði viðskipta- og bókhalds, sem og ýmskonar iðnnám og tölvunám. Í viðtölum við 243 stjórnendur kemur fram að flestir stjórnendur telja þörf fyrir iðn- og tæknimenntað starfsfólk, sérhæfð starfstengd námskeið, viðskiptamenntun, tölvuþekkingu, nám tengt sjávarútvegi, matvælu og tungumálanám. Stjórnendur voru jákvæðir gagnvart því að endurmenntun færi að hluta fram á vinnutíma starfsfólks. Í viðtölum við 96 Pólverja kemur fram að 41% viðmælenda hefur áhuga á íslenskunámi og margir hafa einnig áhuga á enskunámi, verknámi og viðskiptatengdu námi. Meirihluti viðmælenda hefur ekki áform um að flytja úr sveitarfélaginu á næstu 5 árum. Stærsti hluti viðmælenda hefur lokið iðnmenntun eða 36%, 15% hafa lokið háskólanámi og 16% tækninámi. 10% hafa einungis lokið grunnskólanámi. 	<ul style="list-style-type: none"> Þörf er á að hækka menntunarstig í atvinnulífnum að mati 86% stjórnenda. 77% stjórnenda eru sammála því að aukinnar menntunar sé þörf í samfélaginu. Þörf er á að efla færni starfsmanna að mati 97,5% stjórnenda. Iðn- og tæknigreinar, sjávarútvegsgreinar og styttri starfstengdar námsgreinar eru þau svið þar sem helst þarf að hækka menntunarstigið að mati svarenda. Fyrirtæki geta eflst með aukinni færni starfsmanna að mati 98% stjórnenda. Tæplega 65% stjórnenda svara því játandi að fyrirtækin séu tilbúin að fjárfesta í aukinni menntun starfsmanna, 27% taka ekki afstöðu og einungis 8,5% eru ósammála. 83% stjórnenda segja fyrirtækið koma til móts við starfsmenn sem vilja auka við menntun sína. Þjálfun/kennsla á vinnustað og sérsniðin námskeið eru taldir heppilegustu leiðirnar til að auka færni starfsfólks. 45% stjórnenda segja að umsækjendum um störf uppfylli jafnan kröfur um menntun. 22% stjórnenda telja að tungumálaerfiðleikar hamli framþróun hjá fyrirtækinu. Aðgengi að menntastofnunum er ekki nægilega gott að mati þriðjungs svarenda, þeir óánægðustu búa fjærst aðsetrum og höfuðstöðvum menntastofnana. Kallað er eftir sérsniðnu námi hvað varðar inn-tak og aðlögun að starfstíma fyrirtækja. Mikill áhugi er á samráðsvettvangi fyrirtækja og menntastofnana og eru 83,4% svarenda mjög eða frekar sammála því að þörf sé á slíkum vettvangi. 	<ul style="list-style-type: none"> Tæplega 47% aðspurðra segjast hafa sótt nám eða námskeið á síðustu 12 mánuðum en liðlega 53% hafa ekki gert það. Marktækur munur kom fram á aðsókn að námi eftir aldri og menntun. Aðsóknin minnkar með aldrinum og fólk sem aðeins hefur grunnenntun sækir síst nám. 66% svarenda hafa áhuga á að stunda nám á næstu þremur árum. Tölvunotkun og upplýsingatæknir eru færniþættir sem flestir vilja efla. Rúmlega helmingur svarenda fékk styrk til að sækja námið, ýmist frá vinnuveitanda eða stéttarfélagi. 61% svarenda segja að vinnuveitandi sé tilbúinn að koma til móts við óskir þeirra um að hefja nám og 45% segja að vinnuveitandi hvetji þau til náms. 77% svarenda segja að sérsniðin nám á vinnustað myndi nýtast vel í starfi í dag. 21% svarenda segja að skipulagt nám sé í boði á vinnustað þeirra. 47% svarenda hafa hætt í námi án þess að ljúka því að fullu. 40% þeirra sem hafa hætt námi nefna áhugaleysi og námsleiða sem ástæðu þess að þau hættu í námi, 18% nefna fjölskylduadstæður og 8% fjárhagslegar skuldbindingar. 12% svarenda segja að náms- og starfsráðgjafi hafi heimsótt vinnustaðinn þeirra. Aðspurðir um það hvaða þættir myndu hafa mest áhrif til að hvetja fólk til náms, svara 82% það að námið veiti starfsréttindi, 78% nefna von um bætt atvinnutækifæri og að fyrri reynsla eða raunfærnimat fái mest metið inn í nýtt nám. 74% þeirra nefna von um hærri laun og 73% nefna námsstyrki eða fjárhagslegan stuðning. Fjórðungur segist hafa haft áform um að flytja úr sveitarfélaginu á síðastliðnum 5 árum.

menntuninni. Námið þarf að vera hnitmiðað og markvisst, og þarf helst að fara fram á vinnustað og að hluta til á vinnutíma. Ekki síður er skýrt að svigrúm til þess að fara burt frá heimabyggð til að sækja námskeið eða nám er afar takmarkað og mjög kostnaðarsamt. Dreifnám fær góðan hljómgrunn, þ.e. fjarnám með staðbundnum lotum eða fjarfundum.

Í hópi starfsfólks sem rætt var við kemur fram mikill áhugi á að bæta við sig fjölbreyttu námi. Flestir stefna á iðnnám og á nám tengt opinberri þjónustu, viðskiptum og bókhaldi.

Stuðningur og hvatning yfirmanna skiptir miklu máli fyrir starfsfólk. Mikill meirihluti viðmælenda sagðist fá hvatningu frá vinnuveitanda sínum. Hvatningin fer meðal annars fram með þeim hætti að boðið er upp á sveigjanlegan vinnutíma þegar fólk sækir nám, hluti af námskostnaði er greiddur og starfstengd námskeið eru haldin á vinnutíma. Hluti viðmælenda segist ekki fá hvatningu frá vinnuveitendum til að sækja nám eða námskeið og hjá öðrum hefur ekki reynt á það hvort stuðningur sé fyrir hendi.

Í viðtölum við stjórnendur kom fram eindreginn vilji til að auðvelda starfsfólki að afla sér aukinnar menntunar með ýmsum hætti. Flestir stjórnendur telja engar hindranir í vegi þess að starfsfólk geti eftt menntun sína nema þá helst af fjárhagslegum toga af hálfu fyrirtækjanna eða tímaskortur. Áhugaleysi starfsfólks, takmarkað námsframboð og miklar fjarlægðir frá fræðsluaðila geta að mati stjórnenda dregið úr möguleikum starfsfólks til að mennta sig frekar. Helstu ástæður þess að fleira starfsfólk leggur ekki stund á nám en raun ber vitni eru fyrst og fremst fjárhagslegar hindranir, fjölskyldaástæður og tímaskortur.

Tvær spurningakannanir voru jafnframt framkvæmdar. Annars vegar var gerð tölvupóstkönnun meðal forsvarsmanna fyrirtækja og stofnana og bárust svör frá 425 þátttakendum, sem er 29% svarhlutfall. Hins vegar var gerð símakönnun meðal íbúa í kjördæminu á aldrinum 23 – 67 ára. Hringt var eftir úrtaki úr þjóðskrá og svöruðu alls 411 einstaklingar, sem er 28% svarhlutfall. Samandregnar niðurstöður kannananna má lesa á fyrri blaðsíðu.

TILVITNANIR Í VIÐTÖL VIÐ STJÓRNENDUR OG STARFSFÓLK

- ▶ Það vantar iðnmenntun og skóla sem tekur á öllum þáttum sjávarútvegs, veiðum, vinnslu og eldi, fyrir ófag-lært fólk og yfirmenn líka. (60 ára Vestfirðingur)
- ▶ Svo er þetta svo þægilegt eins og þetta er orðið ég get tekið húsasmíðina í helgarnámi og öll almenn fög í kvöldskóla í gegnum fjarkennslubúnaðinn. Þannig að þetta gerir manni mjög auðvelt að læra þótt að maður sé í vinnu. Mér líst rosalega vel á þetta eins og þetta er. (26 ára íbúi á Norðurlandi vestra)
- ▶ Það vantar almenna menntun fyrir verkafólk, það eru ekki gerðar miklar kröfur um menntun hjá fyrirtækinu en menn eru hvattir til að fara á námskeið. Það er alltaf verið að bæta við fleiri tölum í starfið mitt. (34 ára Vestfirðingur)
- ▶ Námsstyrkur væri hvatning fyrir mig af því ég á svo lítið eftir. Stærsta hindrunin hjá mér er að það er ekki létt að rífa sig upp með 5 manna fjölskyldu. Ef námið væri í boði í heimabyggð væri ég löngu búinn með það. (45 ára Vestfirðingur)
- ▶ Fjarnám er góður kostur og nám með vinnu er eini möguleikinn. (32 ára Vestfirðingur)
- ▶ Margir detta út úr námi vegna þess að þeir hafa ekki efni á því að vera í skóla án þess að vinna. (20 ára á Vesturlandi)
- ▶ Sé alltaf eftir að hafa ekki tekið stúdentspróf á sínum tíma. (61 árs Vestfirðingur)
- ▶ Þú getur ekki klárað neitt nema flytja til Reykjavíkur, þess vegna hef ég ekki farið í neitt nám. (35 ára á Vestfjörðum)
- ▶ Það fer að myndast gap, þegar við, mín kynslóð er gengin og unga fólkið kann ekkert verklag. Þekkingin hreint út gloprast niður. (57 ára Vestlendingur)
- ▶ Við erum svo faliðuð að það þyrfti helst að vera utan vinnutíma, nema við fengjum afleysingu. (55 ára stjórnandi á Norðurlandi vestra)
- ▶ Námið þarf að vera nálægt fólki. (62 ára stjórnandi Vesturlandi)
- ▶ Blanda af fjarnámi og staðnámi, innan sem utan vinnutíma hentar best. (45 ára stjórnandi á Vestfjörðum)
- ▶ Það sem mætti bæta eru tölvutengingar, þær eru ekki alls staðar góðar. (48 ára einyrki á Vesturlandi)

Tillögur að aðgerðum til að hækka menntunarstig.

TILLÖGUR AÐ AÐGERÐUM TIL AÐ HÆKKA MENNTUNARSTIG

Starfsfólk verkefnisins og verkefnastjórn mótuðu tillögur að aðgerðum til að hækka menntunarstig í kjördæminu. Á grundvelli niðurstaðna úr viðtölunum og könnunum lögðu þau til að gert yrði átak í raunfærnimati í iðngreinum, að komið yrði til móts við áhuga stjórnenda fyrir annars vegar sérsniðnum námskeiðum sem þjóna þörfum atvinnulífsins og hins vegar fyrir nýrri nálgun í íslenskukennslu fyrir innflytjendur.

Tillögurnar voru kynntar stýrihópi mennta- og menningarmálaráðuneytis þar sem sitja fulltrúar Samtaka atvinnulífsins (SA), Alþýðusambands Íslands (ASÍ), Sambands íslenskra sveitarfélaga, velferðarráðuneytis og mennta- og menningarmálaráðuneytis.

Í framhaldi af þeim fundi var stofnaður faghópur til að skýra betur umfang og markmið tillagna verkefnastjórnar. Hlutverk faghópsins var að veita ráðgjöf um markmiðasetningu og skilgreina leiðir til að ná markmiðunum. Í faghópnum sátu fulltrúar ASÍ, SA, Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins (FA), Menntavísindasviðs Háskóla Íslands og mennta- og menningarmálaráðuneytis auk verkefnastjóra tilraunaverkefnisins.

Faghópurinn hélt alls fjóra fundi og kynnti endurskoðaðar tillögur fyrir verkefnastjórn í nóvember 2013. Stýrihópurinn samþykkti síðan tillögurnar 16. desember sama árs.

Í febrúar 2014 var undirritaður framhaldssamningur til eins árs milli mennta- og menningarmálaráðuneytis og Háskólans á Bifröst. Meginmarkmið samningsins tóku mið af tillögum að aðgerðum til að hækka menntunarstig í kjördæminu, nánar tiltekið:

- að efla ráðgjöf til fyrirtækja um nám á vinnustað í Norðvesturkjördæmi.
- að auka samstarf atvinnulífs og fræðsluaðila í kjördæminu um starfstengt nám.
- að fjölga einstaklingum sem ljúka iðnnámi.
- að efla íslenskukunnáttu innflytjenda í kjördæminu.

Starfsemi

Samningurinn kveður á um hvernig skuli unnið að fyrrgreindum markmiðum og hvernig árangurinn skuli metinn:

- Ráða og þjálfa fræðsluerindreka sem munu starfa hjá fræðslumiðstöðvum í kjördæminu og heimsækja

fyrirtæki og hvetja þau til þess að gefa starfsmönnum tækifæri til menntunar, með áherslu á nám í matvælaíðnaði og þjónustu, þegar það á við. Þeir eiga einnig að stuðla að auknu samstarfi atvinnulífsins og fræðsluaðila.

- Áhersla er lögð á tækifæri starfsmanna af erlendum uppruna til þess að læra íslensku á vinnustað með þátttöku samstarfsfólks og vinnuveitenda.
- Auka aðgengi að raunfærnimati og stuðningi til að ljúka námi.
- Koma á samráðsvettvangi fræðsluaðila á svæðinu sem hefur það hlutverk að tryggja samræmt mat á einingum milli framhaldsfræðsluaðila og skóla.
- Hvetja einstaklinga sem nýverð hafa hætt í framhaldsskóla til að hefja nám að nýju með boði um aukinn stuðning náms- og starfsráðgjafa.
- Standa fyrir ráðstefnu um bestu leiðir í íslenskukennslu, í samstarfi við tilraunaverkefni í Breiðholti í Reykjavík.
- Byggt verður á því sem fyrir er og meðal annars haft náið samstarf við starfsmenntasjóði sem starfa á svæðinu. Ein forsenda verkefnisins er að afurðir þess séu aðgengilegar og vel skjalfestar svo þær megi nota á öðrum landssvæðum.

Árangursmælikvarðar

- Að fyrirtækjum sem bjóða upp á starfstengt nám fjölgi að jafnaði um tíu á mánuði eða um 120 fyrirtæki á árinu í kjördæminu.
- Að 60 manns af svæðinu fari í raunfærnimat (15 af Vestfjörðum og Norðurlandi vestra og 30 af Vesturlandi).
- Að 75% þeirra sem ljúka raunfærnimati fari í nám til að ljúka því sem á vantar.
- Að 15 framhaldsskólanemendur sem hætt hafa námi, hefji nám að nýju og njóti aukinnar handleiðslu náms- og starfsráðgjafa og raunfærnimats þegar við á.
- Að 25% þeirra sem taka þátt í íslenskukennslu á vinnustað nái þeim árangri að geta haldið uppi samræðum á íslensku.

Háskólinn á Bifröst ber ábyrgð á verkefninu gagnvart mennta- og menningarmálaráðuneyti en framkvæmd þess verður í náinni samvinnu við símenntunarmiðstöðvar og framhaldsskóla í kjördæminu. Símenntunarmiðstöðvarnar í

kjördæminu og Háskólinn á Bifröst gengu frá samkomulagi um framkvæmd tiltekinna verkþátta í verkefninu.

AFRAKSTURINN NÚ ÞEGAR

Til þess að vinna að fyrrgreindum markmiðum voru gerðir samningar við símenntunarmiðstöðvarnar þrjár í kjördæminu, Farskólann, Fræðslumiðstöð Vestfjarða og Símenntunarmiðstöðina á Vesturlandi, um að annast þrjá verkþætti, þ.e. fræðsluerindrekstur, skipulagningu á raunfærnimati og íslenskukennslu á vinnustöðum. Í kjölfar þeirra samninga réðu miðstöðvarnar til sín starfsfólk til að sinna fræðsluerindrekstri og öðrum tengdum verkefnum, auk þess sem stjórnendur og annað starfsfólk tekur virkan þátt í að vinna verkefnum brautargengi. Mikilvægt er að enginn tími fari til spillis því samningurinn um tilraunaverkefnið gildir aðeins til eins árs.

Raunfærnimat

Einn liður í tilraunaverkefninu er að auðvelda aðgengi að raunfærnimati fyrir íbúa í kjördæminu. Raunfærnimati er ætlað að meta þá færni og þekkingu sem fólk hefur öðlast í starfi og frítíma til styttingar náms í framhaldsskóla. Töluverður tími fór í að kortleggja og velja hvaða greinar skyldu valdar til að bjóða upp á raunfærnimat. Á dreifbýlu svæði getur reynst erfitt að ná lágmarksfjölda þátttakenda í greinum og því var nauðsynlegt að velja tilteknar greinar sem einna mest þörf reyndist fyrir af þeim um það bil 40 greinum sem búið er að hanna raunfærnimat fyrir. Niðurstaðan varð sú að leggja áherslu á raunfærnimat meðal starfsfólks í skipstjórn, fisktækni og þjónustugreinum, en einnig meðal félagsliða, leikskólaliða og stuðningsfulltrúa. Einnig skyldi unnið að raunfærnimati í slátrun, vélstjórn og vélvirkjun í samvinnu við lðuna fræðslusetur sem heldur utan um raunfærnimat í öllum iðngreinum öðrum en rafiðngreinum. Haldnir voru kynningarfundir um raunfærnimat vítt og breitt um kjördæmið í samstarfi við lðuna og fleiri aðila sem koma að raunfærnimati.

Í vor luku 17 þátttakendur á Sauðárkróki raunfærnimati í fiskvinnslu og hefja þeir nám í haust í fisktækni á vegum Farskólans og Fjölbautarskóla Norðurlands vestra í samvinnu við Fisktækniskólann. Í undirbúningi er að 25 þátttakendur af Vestfjörðum ljúki raunfærnimati í fiskvinnslu á haustmánuðum. 42 einstaklingar úr kjördæminu hafa lokið raunfærnimati í skipstjórn sem Fræðslumiðstöð Vestfjarða annaðist í samvinnu við Visku í Vestmannaeyjum og Tækniskólann.

Símenntunarmiðstöð Vesturlands undirbýr nú raunfærnimat fyrir félagsliða- og leikskólaliða- og stuðningsfulltrúabraut og mun 45 einstaklingum í Norðvesturkjördæmi gefast kostur á að taka þátt í matinu. Þessu til viðbótar er fólk hvatt til að kynna sér raunfærnimat í iðngreinum á vegum Iðunnar.

Í árslok er stefnt að því að 120 einstaklingar hafi fengið færni sína metna til eininga og eigi þannig kost á að ljúka námi á skemmri tíma en ella. Í því felst mikil hvatning fyrir fólk til að halda áfram námi og ljúka því sem það er byrjað á.

Fræðsluerindrekstur

Á vegum símenntunarmiðstöðvanna hefur fræðsluerindrekstur verið aukinn með því að fjölga heimsóknnum til fyrirtækja þar sem fjölbreytt námsframboð er kynnt og starfstengdu námi komið á fót í samræmi við þarfir fyrirtækjanna og óskir stjórnenda og starfsfólks. Þegar ríflega átta mánuðum af líftíma verkefnisins er lokið er búið að heimsækja að minnsta kosti 175 fyrirtæki og stofnanir og koma á um 50 námskeiðum með ríflega 500 þátttakendum.

Nokkur fyrirtæki hafa bæst í hóp þeirra sem fá fræðslustjóra að láni sem greinir markvisst þarfir fyrir fræðslu innan fyrirtækjanna og útbýr í kjölfarið fræðsluáætlun sem hægt er að byggja á til framtíðar. Fyrirtæki og stofnanir geta sótt um styrki til að kosta ráðgjöfina og ávinningurinn er umtalsverður. Haldin hafa verið fjölmörg námskeið hjá fyrirtækjum og stofnunum, svo sem lyftaranámskeið, skyndihjálparnámskeið, tölvunámskeið, íslenskunámskeið fyrir útlendinga, starfstengd námskeið fyrir aðila í ferðaþjónustu og svo mætti áfram telja. Fjölmörg sérsniðin námskeið fyrir fyrirtæki og stofnanir eru auk þess í undirbúningi.

Íslenskukennsla fyrir innflytjendur

Einn liður í tilraunaverkefninu er að standa fyrir ráðstefnu um bestu leiðir í íslenskukennslu í samvinnu við *Menntun núna* í Breiðholti í Reykjavík. Fjölmenningarsetur tók einnig þátt í undirbúningi ráðstefnanna. Tvær ráðstefnur voru haldnar í október 2014. Sú fyrri fór fram á Ísafirði og sú seinni í Gerðubergi í Breiðholti. Báðar voru ráðstefnurnar vel sóttar og voru þátttakendur alls 120.

Markmið ráðstefnanna var að kynna ólíkar kennsluáferðir sem þróaðar hafa verið undanfarin ár við íslenskukennslu og kynna sömuleiðis áhrifaríkar aðferðir til að efla þátttöku innflytjenda í samfélaginu. Menntamálaráðherra, innanríkisráðherra og félagsmálaráðherra voru á meðal fjölmargra framsögumanna. Nýleg stefnumótun Innflytjenda-

ráðs var meðal annars kynnt til sögunnar og sagt var frá reynslu fólks af því að flytja til landsins og læra tungumálið.

Í tengslum við *Menntun núna* í Norðvesturkjördæmi verða haldin starfstengd íslenskunámskeið með túlki til að auðvelda þátttakendum að læra tungumálið og öðlast þjálfun í málinu á vinnustaðnum.

Samstarf fræðsluaðila

Eitt meginmarkmið tilraunaverkefnisins er að auka samstarf atvinnulífs og fræðsluaðila í kjördæminu um starfstengt nám. Fyrir tilstuðlan verkefnisins hafa orðið til nokkur ný samstarfsverkefni sem efla námsframboð framhaldsskólanna í héraði. Samstarf Fjölbrotaskóla Norðurlands vestra (FNV), Farskólans og Fisktækniskólans hefur leitt til nýrrar námsbrautar í fisktækni við FNV sem nú er boðið upp á í fyrsta sinn. Við Menntaskólann á Ísafirði er hafið nám í skipstjórn í tengslum við raunfærnimat í skipstjórn sem Fræðslumiðstöð Vestfjarða skipuleggur. Við Menntaskóla Borgarfjarðar hefur verið boðið upp á þjónustunámskeið fyrir fólk sem vinnur við framlínustörf í verslun og þjónustu og hafa nemendur skólans getað sótt námskeiðið sem hluta af sínu námi. Við Fjölbrotaskóla Vesturlands á Akranesi hefur aðsókn að iðnnámi aukist umtalsvert og má rekja þá aukningu að einhverju leyti til starfa fræðsluerindreka á Vesturlandi sem einnig starfar við skólann.

AÐ LOKUM

Að hækka menntunarstig er langtímaverkefni. Heildarárangur þessa tilraunaverkefnis verður því ekki metinn til fulls fyrr en að nokkrum árum liðnum. Ljóst er að verkefnið hefur leitt margt jákvætt af sér, svo sem aukna samvinnu fræðsluaðila, bæði innan skólastiga og þvert á skólastig. Vitundarvakning um raunfærnimat hefur orðið og tækifæri fólks í dreifðum byggðum til að ljúka raunfærnimati hafa aukist. Þekking á fjölbreyttum kennsluáferðum við íslenskukennslu hefur aukist og íslenskukunnátta innflytjenda sem hafa sótt námskeið mun að vonum aukast. Hinar fjölmörgu heimsóknir fræðsluerindreka á vinnustaði hvetja starfsfólk og stjórnendur til að huga betur að námi og nú þegar hefur aðsókn að starfsmenntun aukist milli ára, þar á meðal í skipstjórnarnám, fisktækninám og fleiri námsgreinar. Samvinna fræðsluaðila og atvinnulífs hefur eflst og mun vafalaust halda áfram að styrkjast á næstu árum, atvinnulífi og íbúum í kjördæminu til heilla.

HEIMILDASKRÁ

- Ari Klængur Jónsson. (2013). *Tölfræðilegar upplýsingar um erlenda ríkisborgara og innflytjendur á Íslandi*. Fjölmenningarsetur.
- Hagstofa Íslands. *Hagtiðindi*. (2009). Sótt 10. desember 2013 af <http://www.statice.is/lisalib/getfile.aspx?ItemID=9077>
- Hagstofa Íslands. Mannfjöldi eftir kyni, aldri og sveitarfélögum 1998-2013 – Sveitarfélagaskipan hvers árs. Sótt 2. desember 2013 af <http://www.hagstofa.is/Pages/624>
- Sigurður Jóhannesson, Sigurður Árnason og Snorri Björn Sigurðsson. (2013). *Hagvöxtur landshluta 2007-2011*. Hagfræðistofnun Háskóla Íslands og Þróunarsvið Byggingastofnunar.

UM HÖFUNDINN

Geirlaug Jóhannsdóttir starfar við Háskólann á Bifröst sem verkefnastjóri tilraunaverkefnis um hækkað menntunarstig í Norðvesturkjördæmi. Hún hefur lokið BS-gráðu í rekstrarfræðum frá Samvinnuháskólanum á Bifröst og MBA-gráðu með áherslu á mannauðsstjórnun frá Háskólanum í Reykjavík. Hún var fræðslustjóri Alcan á Íslandi 2009–2004 og forstöðumaður símenntunar við Háskólann á Bifröst 2005–2013. Þar hafði hún meðal annars umsjón með námsbrautunum Diplómanám í verslunarstjórnun, Máttur kvenna, Sterkari stjórnarsýsla og Stjórnun og samvinna í ferðaþjónustu. Geirlaug sinnir einnig kennslu á framhaldsskóla- og háskólastigi.

ABSTRACT

A pilot project on raising the level of education in the Northwest Constituency was launched in June 2013 with the signing of an agreement between the Ministry of Education, Science and Culture and the Bifröst University which is in charge of the implementation of the project. The project is a part of a programme aimed at raising the educational level in Icelandic economy and is funded by the government and stakeholders on the labour market. An equivalent project is being carried out in Breiðholt in Reykjavík, both under the heading Education now.

During the summer 2013, about eight hundred managers and employees of firms and institutions in the constituency were interviewed in order to analyse the educational requirements of people in the local labour market. At the same time, questionnaires were submitted to both managers of firms and institutions and also to a sample drawn from the national registry. Based on the findings of the interview research and surveys, recommendations were formulated for how to increase education in the constituency; these are now being implemented in collaboration with various partners. The main objectives are to enhance counselling to firms regarding workplace learning, increase cooperation of the economy and education providers in the constituency on vocational education, increase the number of individuals who complete their apprenticeship, and to enhance the knowledge of Icelandic among immigrants in the constituency.